

Vårt datum: 2026-06-26

Ert datum: 2026-06-01

Vårt dnr: 33-1296/2026

Er ref: KN2026/01204

Yttrande

kn.bk@regeringskansliet.se

kn.registrator@regeringskansliet.se

Konsultation om ett EU-centrum för kritiska råmaterial

Sveriges geologiska undersökning (SGU) har den 1 juni 2026 tagit emot ovanstående ärende för yttrande. Med anledning av detta vill SGU framföra följande.

SGU anser att:

- Inrättande av ett EU-centrum för kritiska råmaterial och ökad samordning kan motiveras av geopolitisk instabilitet, men hela värdekedjan, inklusive tidig prospektering, bör beaktas.
- SGU anser att ett EU-centrum är ett bra initiativ men det bör beaktas att en centralisering och intensifierad marknadsnärvaro kan innebära utmaningar kopplade till nationella intressen samt känslig företagsinformation.
- Offentliga finansieringsinsatser bör utformas utifrån tydliga marknadsbehov, transparenta kriterier och samordnas med befintliga finansieringsinsatser för strategiska projekt inom CRMA för att undvika konkurrenssnedvridning och utan att ersätta marknadens funktion med undanträngning av privata investeringar.
- Förslaget om efterfrågeaggregering och gemensamma inköp bör tydliggöras gentemot CRMA och analyseras utifrån faktiska marknadsbehov, kommersiella förutsättningar och hantering av känslig företagsinformation.
- Åtgärder för lagerhållning på EU-nivå bör utfå från företagens egna incitament att hantera risker, marknadsbehov och befintlig produktion inom EU, samt säkerställa balans mellan sektorer och medlemsstater och samordning med annan strategisk lagerhållning.
- Behovet av stärkt övervakning bör tydliggöras och vägas mot företagens operativa förutsättningar samt kostnader och administrativa bördor som ytterligare rapporteringskrav kan medföra.
- Konsekvenserna av ett EU-centrum och föreslagna åtgärder är svåra att bedöma utan information om centrets omfattning och mandat och konsekvensanalysen bör därför utreda kostnader, marknadseffekter och målkonflikter.

Motivering

Bakgrund

Den 19 maj 2026 inledde EU-kommissionen en öppen konsultation om ett nytt EU-centrum för kritiska råmaterial, med möjlighet att lämna synpunkter till den 29 juli 2026. Centret föreslås få ansvar för bland annat gemensamma inköp, lagerhållning, investeringar och råvaruanalys. Med anledning av konsultationen efterfrågar Regeringskansliet särskilt inspel kring centrets potential att stärka finansiering av projekt genom efterfrågeaggregering och matchning med investerare, samt att hantera leveransstörningar genom gemensamma inköp och lager. Synpunkter efterfrågas även om möjliga nationella, regionala och globala effekter samt förbättringsmöjligheter utifrån olika verksamheters behov samt andra relevanta synpunkter kopplade till utformning och funktion av ett EU-centrum.

Övergripande synpunkter på ett EU-centrum för samordning av finansiering, övervakning och lagerhållning

Kommissionen föreslår ett europeiskt centrum för kritiska råmaterial som ska fungera som ett samlat nav för finansiering, marknadsövervakning, inköp och lagerhållning för att stärka EU försörjningstrygghet och minska beroendet av sårbara leveranskedjor.

SGU anser att en sammankoppling av ekonomiska styrmedel, löpande lägesbilder och faktisk beredskapskapacitet generellt sett kan bidra till en behovsbaserad styrning och till en effektiv och mer motståndskraftig ordning. En övergripande styrning och sammankoppling kan också vara befogat mot bakgrund av den geopolitiska situationen som råder idag. SGU vill dock framhålla vikten av att centrets arbete omfattar hela värdekedjan för kritiska råmaterial, inklusive de tidigaste leden. Förslaget lägger stor vikt vid marknadsövervakning, samordning av inköp och lagerhållning. SGU anser att det även behöver beaktas att prospektering och utveckling av nya fyndigheter utgör en grundläggande förutsättning för framtida försörjning. Utan nya upptäckter begränsas möjligheten till framtida utvinningsprojekt, oavsett hur effektiva mekanismer för inköp eller lagerhållning blir. Prospektering kännetecknas av hög osäkerhet, stora kapitalbehov och mycket långa tidsperspektiv, där tiden från inledande undersökningar till eventuell produktion ofta uppgår till 10–20 år eller längre. Centret bör därför även beakta hur strategiskt viktiga mineralfyndigheter och projekt i tidiga delar av värdekedjan kan stödjas.

SGU anser dock att centralisering kan medföra utmaningar utifrån nationella intressen. Vidare anser SGU att det är orealistiskt att kommissionen ska få tillgång till känslig företagsinformation i realtid, exempelvis avseende råvarubehov, leverantörsrelationer, produktionsplanering och strategiska affärsbeslut. Även om tillgång till sådan information är möjlig enligt förordningen (2024/1252) om kritiska råmaterial (CRMA) bör det beaktas att information kan vägras att lämnas ut om den omfattas av sekretess eller bedöms vara skyddsvärd. Eventuella krav på informationsdelning från företag bör därför utformas så att de inte medför en ökad administrativ börda för företag.

Centret väcker också frågor om hur ett råmaterialcentrum kommer arbeta vidare med och hantera informationen i medlemsrapporteringen enligt artikel 45 i CRMA. Det är oklart vilka uppgifter de ständiga arbetsgrupperna för finansiering, övervakning och lagerhållning enligt artikel 36.8a, 36.8e och 36.8f i CRMA kommer inneha framöver då deras uppgifter överlappar centrets planerade verksamhet. Dessa arbetsgrupper kan inte avvecklas utan att det sker ändringar i CRMA, vilket innebär att vissa strukturer och funktioner måste bestå. Ett inrättande av ett center aktualiserar därför

ett behov av tydlig rollfördelning för att undvika dubbelarbete eller en ökad risk för motstridiga budskap.

Främja tillgång till finansiering och privata investeringar

Förslaget syftar till att främja tillgången till finansiering av projekt inom kritiska råmaterial genom exempelvis kapitalinvesteringar, offtake-avtal, samordning av EU- och nationella finansieringsmöjligheter samt eventuella nya finansiella instrument för investeringar i EU och tredjeländer.

SGU anser att det är viktigt att tydliggöra vilken roll offentliga finansieringsinsatser ska ha i förhållande till marknaden. Det bör analyseras om brist på finansiering beror på ett marknadsmisslyckande eller andra faktorer, samt hur offentlig finansiering kan utformas utan att tränga undan privata investeringar eller stödja projekt som saknar långsiktig kommersiell bärkraft. Målet bör inte vara att ersätta marknadsfunktionen, utan att skapa en förutsägbarhet som kan bidra till att mobilisera privat kapital till projekt som är viktiga för Europas långsiktiga motståndskraft och strategiska autonomi. Det bör även säkerställas att offentliga finansieringsinsatser sker utifrån tydliga och transparenta kriterier och inte snedvrider konkurrensen mellan företag, mellan tekniker och riktas in på enskilda medlemsstater.

SGU anser vidare att det är otydligt hur de föreslagna åtgärderna förhåller sig till finansiering av strategiska projekt enligt CRMA. Det bör klargöras om förslaget innebär nya finansieringsinstrument eller en utgör en förstärkning och effektivisering av befintliga processer för att underlätta strategiska projekts tillgång till finansiering.

Efterfrågeaggregering och matchning med investerare

EU-centrumet avser också att fungera som en plattform för att samla efterfrågan på kritiska råmaterial och matcha aktörer, i syfte att stärka EU-industrins samordning och marknadsposition på globala råvarumarknader.

SGU anser att förslaget väcker frågor om vad en plattform i kommissionens regi förväntas lösa för europeiska företag på den globala marknaden. Dels är det otydligt om förslaget avser systemet för att underlätta ingående av offtake-avtal enligt artikel 17 i CRMA. Dels är det väsentligt att kommissionen tydliggör vilka utmaningar som plattformen är avsedd att hantera som företag inte redan hanterar själva, eller skulle kunna hantera om det finns ett tydligt behov och kommersiella incitament. Kommissionen bör i sin analys beakta om det faktiskt föreligger ett marknadsmisslyckande som motiverar åtgärden. Samtidigt kan en bättre samordning av efterfrågan bidra till tydligare och mer långsiktiga marknadssignaler, vilket kan vara en viktig förutsättning för investeringar i nya projekt inom utvinning, förädling och återvinning av kritiska råmaterial. Om en plattform på EU-nivå kan bidra till ökad transparens kring framtida behov och underlätta kommersiella avtal mellan aktörer i värdekedjan, exempelvis långsiktiga avtalsavtal, kan den potentiellt fylla en funktion. Det förutsätter dock att plattformens roll tydligt definieras och utformas utifrån faktiska behov hos marknadsaktörer. Då det är tänkt att plattformen ska drivas i centrums regi finns det också behov av att tydliggöra medlemsstaters roll och förväntade bidrag till plattformen.

Vidare är det oklart om industrins gemensamma inköp via plattformen kommer innebära att känslig företagsinformation ska samlas in på EU-nivå, exempelvis avseende råvarubehov, leverantörsrelationer, produktionsplanering och strategiska affärsbeslut. Kommissionen bör därför

särskilt utreda om företag frivilligt kommer att vilja dela sådan information med kommissionen, särskilt när informationen kan vara av strategisk betydelse för verksamheten. Om sådan informationsdelning ska ske behöver det tydliggöras hur informationen ska hanteras, skyddas och avgränsas inom ramen för plattformen. Kommissionen bör också analysera möjligheterna att harmonisera och aggregera inköp av råmaterial. Företagens behov av råmaterial är komplexa och kan ha processer som är optimerade efter specifika leverantörers råmaterial och kvalitetskrav. Detta kan begränsa möjligheterna att effektivt samordna inköp på EU-nivå.

Lageruppbyggnad för kritiska råmaterial

Kommissionen avser att utreda hur åtgärder på EU-nivå, inklusive gemensam lageruppbyggnad av kritiska råmaterial, kan stärka industrins motståndskraft mot leveransstörningar, prisfluktuationer och förändrade marknadsförhållanden.

Åtgärder för att stärka motståndskraften vid störningar i leveranskedjor, exempelvis genom lageruppbyggnad av kritiska råmaterial, kan bidra till ökad försörjningstrygghet och bättre beredskap för europeisk industri. SGU anser dock att åtgärderna för lageruppbyggnad på EU-nivå väcker frågor om vilken roll offentliga aktörer bör ha i förhållande till marknaden. Många företag hanterar redan leveranssäkerhet genom egna lagerstrategier, diversifierade leverantörskedjor och kommersiella avtal. Det bör därför tydliggöras vilket marknadsbehov eller marknadsmisslyckande som åtgärderna avser att hantera, samt hur eventuella åtgärder kan utformas utan att minska företagets egna incitament att hantera risker.

Det vore vidare även värdefullt att kommissionen tydliggör hur åtgärder på EU-nivå säkerställer en balanserad nytta mellan olika sektorer och medlemsstater. SGU anser att det är väsentligt att eventuella åtgärder inom lagerhållning inte främst gynnar enskilda industrier eller vissa medlemsstater. Vidare bör det inför eventuell gemensam lagerutbyggnad finnas en tydlig bild av Europas befintliga produktion och möjligheten att bättre nyttja befintlig kapacitet inom gruvdrift, förädling och återvinning. I många fall begränsas ett ökat nyttjande inte av tekniska förutsättningar, utan av brist på långsiktiga och förutsägbara marknadsvillkor. Det är också viktigt att lagerhållning på EU-nivå samordnas med annan strategisk lagerhållning, inklusive sådana som drivs utifrån försvars- och säkerhetspolitiska behov, exempelvis inom ramen för NATO, för att säkerställa ett effektivt resursutnyttjande.

Övervakning av marknaden

Kommissionen avser att stärka marknadsövervakningen och tillgång till tillförlitliga data på EU-nivå om kritiska råmaterial. Förslaget avser förutse försörjningsrisker, prispförändringar och geopolitiska störningar samt stödja beslut om finansiering, gemensamma inköp och lagerhållning.

SGU anser att det är oklart vilka regelverk eller politik som kommissionen bedömer kan bli aktuella för att stärka tillgången till marknadsinformation. Det bör också beaktas att företag, genom sin direkta marknadskännedom och kunskap om egna produktionsprocesser, leverantörskedjor och framtida behov, ofta har bättre förutsättningar att bedöma operativa behov än vad som kan uppnås genom en övergripande analys på EU-nivå. Det bör därför tydliggöras vilken typ av marknadsinformation som krävs för att uppnå syftet med initiativet. SGU bedömer att information med betydande eftersläpning, såsom den årliga rapporteringen enligt artikel 45 i CRMA, sannolikt inte är tillräcklig för att förutse snabba marknadsförändringar eller fatta beslut om exempelvis lagerhållning och finansiering. Sådana beslut kräver mer detaljerad och aktuell information, vilket kan

innebära omfattande datainsamling. SGU anser därför att nyttan av ytterligare rapporteringskrav behöver vägas mot kostnaderna för företag.

Samtidigt kan en starkt analysförmåga på EU-nivå fylla en viktig funktion genom att bidra med en strategisk helhetsbild av unionens försörjningsförmåga, utan att ersätta företagens egna marknadsbedömningar. Det föreslagna centret skulle kunna bidra genom att kartlägga befintlig och potentiell kapacitet inom utvinning, förädling och återvinning samt identifiera strukturella hinder som begränsar ett effektivt nyttjande av Europas produktion.

Förväntade konsekvenser

SGU anser att det är svårt att bedöma konsekvenser av förslaget utan en tydligare bild av EU-centrumets omfattning och mandat. Detta kommer att vara avgörande för vilka effekter och konsekvenser förslaget kan få för marknaden, medlemsstater och företag.

Det kan konstateras att kommissionen ger en övervägande positiv bild av de ekonomiska konsekvenserna av de olika åtgärder som centret kan vidta. SGU anser att kommissionen bör nyansera bilden genom att exempelvis tydliggöra hur stora kostnaderna för inköp, lagerhållning och administration förväntas bli, hur kostnaderna ska fördelas och hur åtgärder potentiellt påverkar företag i senare led. Det är inte heller uteslutet att lagerhållning påverkar prisbildning på marknaden, skapar felaktiga incitament eller tränger undan företagens egna beredskapsåtgärder.

Kommissionen ger också en övervägande positiv bild av förslagets miljömässiga och sociala konsekvenser. SGU anser att det bör säkerställas att konsekvensanalysen även redovisar möjliga målkonflikter. Detta är särskilt relevant mot bakgrund av att kommissionen parallellt med initiativ som syftar till att stärka industrins konkurrenskraft och tillgången till kritiska råmaterial driver igenom andra regelverk inom ramen för den gröna omställningen som innebär nya krav för industrin.

Övriga synpunkter

Det kan konstateras att EU-kommissionen avser att öka sitt engagemang i frågor som rör diversifiering av värdekedjor, gemensamma inköp och lagerhållning. SGU anser att det finns behov av att exempelvis se över nationell samordning i frågor som rör gemensamma inköp för kritiska råmaterial och kanaler för informationsspridning till berörda aktörer. De bör tillses att svenska företag ges möjlighet att delta i eventuella matchningsrundor och dra nytta av gemensamma inköp och offtake-möjligheter.

Om uppgifter kopplade till marknadsövervakning, riskberedskap och lagerhållning i högre grad samordnas och genomförs på EU-nivå bör det beaktas att detta kan medföra ökade krav på tillsyn och uppföljning för nationella myndigheter gentemot berörda företag.

Ett ökat engagemang på EU-nivå inom lagerhållning och krishantering medför även ett behov av att säkerställa en tydlig koppling med det nationella beredskapsarbetet.

Beslut i detta ärende har fattats av Anette Madsen.

I den slutliga handläggningen av ärendet har även enhetschef Therese Bejgarn, jurist Caterina Carreman, utredare Love Rudebeck och statsgeolog Roger Hamberg deltagit. Samhällsekonom Carolina Liljenstolpe har varit föredragande.